

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR**

HAKAN KANAT BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2017/13194
Karar Tarihi : 13/4/2021

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Üyeler : M. Emin KUZ
Rıdvan GÜLEÇ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Basri BAĞCI

Raportör : Hüseyin KAYA
Başvurucu : Hakan KANAT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; gözaltında kolluk görevlilerinin darp, tehdit, hakaret ve aşağılayıcı davranışına maruz kalınması ve bu olay hakkında etkili bir soruşturma yapılmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 19/9/2016 ve 16/2/2017 tarihlerinde yapılmıştır.
3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.
4. Yapılan incelemede kişi bakımından aralarında bağlantı bulunduğu anlaşılan 2016/53161 ve 2017/13194 numaralı başvurular 2017/13194 numaralı başvuru üzerinde birleştirilmiş ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.
5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.
6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.
7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları, soruşturma mercileri ve yargı organları -olgasal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

10. Başvurucu, FETÖ/PDY soruşturması kapsamında 24/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış; 30/7/2016 tarihinde ise silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

11. Başvurucu 19/9/2016 tarihinde Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) suç duyurusunda bulunarak gözaltında darbedildiğini, tehdit ve hakarete maruz kaldığını ileri sürmüştür; bir kısmının isimlerine de yer vererek ilgili kolluk görevlilerinden şikâyetçi olmuştur.

12. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde yakalama işlemi sonrası gerekmediği hâlde sırf komşuları ve ailesi önünde rencide edilmek amacıyla ellerinin arkadan kelepçelendiğini, kolunun bükülmesi suretiyle kendisine acı çektirildiğini, kolluk aracı içinde "*Sana günümü göstereceğim.*" gibi cümlelerle tehdit edildiğini, "*Vatan haini, terörist.*" şeklinde hakarete uğradığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca yakalama işleminden sonra yapılan ilk adli muayenesinin ve düzenlenen sağlık raporunun usulüne uygun olmadığını zira polis memurlarının yanında, doktora baskı yapılarak, fiziki muayene dahi yapılmaksızın raporun hazırlandığını dile getirmiştir. Başvurucu, sonraki tarihlerde düzenlenen adli raporları ise nezarethane gelen doktorun parmaklıklar arkasından bir şikâyetleri olup olmadığını sorarak hazırladığını, bu nedenle bu raporların da usulüne uygun olmadığını ileri sürmüştür. Nezarethane koşullarından da yakınan başvuru; boş bölümler olmasına rağmen kasıtlı olarak dört kişi bir yere konulduklarını, yine kasıtlı olarak temiz battaniye, yastık, tuvalet, su ve ibadet gibi temel insani ihtiyaçlarının karşılanmadığını, Cumhuriyet savcısından izin alan annesi dışında ailesinden kimseyle görüştürülmediğini dile getirmiştir. Yaşadıklarından dolayı psikolojisinin bozulduğunu, aşırı baş ağrısı nedeniyle hastaneye götürülerek kendisine iğne yapıldığını da belirtmiştir. Tutuklandıktan sonra gönderildiği ceza infaz kurumu önünde kolluk aracı içinde sekiz kişi yaklaşık bir saat boyunca havasız ortamda ve kelepçeli hâlde kasıtlı olarak bekletildiklerinden de yakınmıştır. Başvurucu, iddialarına dayanak olarak ilk adli muayene işleminin yapıldığı hastane güvenlik kamera kayıtlarını, nezarethane kamera görüntülerini, hakkında düzenlenen adli raporları göstermiş; birlikte gözaltına alındığı -isimleri de belirtilen- on kişi ile aynı anda nezarethanede bulunduğu yabancı uyruklu üç kişinin tanıklığına başvurulabileceğini ifade etmiştir. Başvurucu, ailesine zarar gelmesinden korktuğu için olaydan hemen sonra şikâyetçi olamadığını da iddialarına eklemiştir.

13. Cumhuriyet Başsavcılığınca 22/9/2016 tarihinde soruşturma başlatılmış, üç kolluk görevlisinin şüpheli sıfatıyla ifadesi alınmıştır. İfadelerde başvurucuya yakalama sırasında dışarıda kelepçe takıldığı iddiası yalanlanmış, kolluk aracı içinde kelepçe takıldığı belirtilmiştir. Başvurucunun darbedildiği, kötü muameleye maruz kaldığı ve ibadet etmesine izin verilmediği iddiaları da kolluk görevlilerince reddedilmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında düzenlenen ve başvuru formu ekinde de sunulan 24/7/2016, 26/7/2016 tarihlerinde (iki adet) 27/7/2016, 28/7/2016, 29/7/2016 ve 30/7/2016 tarihlerinde düzenlenen toplam yedi farklı sağlık raporunda herhangi bir darp ya da cebir izine rastlanmadığı bilgisi bulunmaktadır. Adli raporlar üç farklı hekim tarafından tanzim edilmiştir.

14. Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma 2/11/2016 tarihinde verilen kovuşturmaya yer olmadığı kararı ile sonuçlandırılmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Hakan Kanat'ın [Başvurucu] iddiasına konu soruşturma işlemleri sırasında görev yapan polis memurlarının ifadelerinde iddiaların doğru olmadığını belirtmeleri, yapılan soruşturma işlemlerinin Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talimatı ve Kırşehir Sulh Ceza Hakimliği'nin kararlarına istinaden yapıldığı, arama sırasında kelepçe takılması ya da başka bir şekilde bir güvenlik önlemi alınmasının hukuksal açıdan suç teşkil etmediği, müştekinin soruşturma sırasında alınan adli raporlarında herhangi bir yaralanma ya da şikayetinin bulunmadığı, müştekinin şikayet tarihi ile olay tarihinden itibaren geçen süre de dikkate alındığında iddiaların gerçekleştiği hususunda yeterli şüphe oluşmadığından..."

15. Başvurucu bu karara karşı itiraz kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucu, itiraz dilekçesinde, hakkında işlem yapan birçok kolluk görevlisinden şikâyetçi olmasına karşın sadece üç kolluk görevlisi hakkında soruşturma yürütüldüğünü, hakkında düzenlenen adli raporların usulüne uygun şekilde hazırlanmadığını belirtmiş; göstermiş olduğu tanıkların dinlenmediğinden ve toplanmasını istediği delillerin araştırılmadığından yakınmıştır.

16. İtirazı inceleyen Kırşehir Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle 23/1/2017 tarihinde ret kararı vermiştir. Bu karar başvurucuya 31/1/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 16/2/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "*Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi*" kenar başlıklı 160. maddesi şöyledir:

"(1) Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.

(2) Cumhuriyet savcısı, maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli kolluk görevlileri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür."

B. Uluslararası Hukuk

1. Uluslararası Mevzuat

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "*İşkence yasağı*" kenar başlıklı 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamelelere tabi tutulamaz."

20. 18/6/2003 tarihli ve 25142 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 16/12/1966 tarihli Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin 7. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele ya da cezalandırmaya maruz bırakılamaz. Özellikle, hiç kimse kendi özgür rızası olmadan tıbbi ya da bilimsel deneylere tabi tutulamaz."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme’nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamıştır. Terörizmle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi Sözleşme’nin -mağdurların davranışlarından bağımsız olarak- işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerden men ettiği ve kötü muamele yasağının Sözleşme’nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediği belirtilmiştir (*Selmouni/Fransa* [BD], B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; *Labita/İtalya* [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119; *Bouyid/Belçika* [BD], B. No: 23380/09, 28/9/2015, § 81; *Raninen/Finlandiya*, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55).

22. AİHM, Sözleşme’nin 3. maddesinin *savunulabilir ve makul şüphe uyandıran* kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (*Labita/İtalya*, § 131). AİHM’in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını, yetkili makamların titizlikle ve çabuklukla çalışmasını gerektirmektedir (*Mammadov/Azərbaycan*, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; *Çelik ve İmret/Türkiye*, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

23. AİHM, insan hakları ihlalleri ile ilgili iddialarda soruşturma yükümlülüğünün mutlaka iddiayı kabul etme anlamına gelmediğini ancak iddiaların ciddiye alınması ve adil bir sonucu garanti eden bir usulle soruşturulması gerektiğini birçok kararında dile getirmiştir (*Saçılık ve diğerleri/Türkiye*, B. No: 43044/05, 45001/05, 5/7/2011, §§ 90, 91).

24. AİHM, tutuklu ve hükümlülerin korunmasız ve zayıf durumda olduklarını ve en zor şartlarda dahi yetkililerin bu kişilerin fiziksel esenliklerini korumakla sorumlu olduklarını belirtmiştir (*Keenan/Birleşik Krallık*, B. No: 27229/95, 3/4/2001, § 91; *Tarariyeva/Rusya*, B. No: 4353/03, 14/12/2006, § 73; *Vladimir Romanov/Rusya*, B. No: 41461/02, 24/7/2008, § 57).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Mahkemenin 13/4/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

26. Başvurucu; yakalama işlemi sırasında gerekmediği hâlde kolluk görevlilerince ellerinin arkadan kelepçelendiğini, bunun ailesine ve komşularına karşı kendisini rencide etmek amacıyla yapıldığını, kolunun bükülerek darbedildiğini, nezarethanede su, tuvalet ve ibadet gibi temel insani ihtiyaçlarının karşılanmadığını, hakaret ve tehdide maruz kaldığını

belirtmiştir. Psikolojik baskı ve aşağılamaya maruz kaldığını da iddia eden başvurucu nezarethanedeki kasıtlı olarak kalabalık ve pis bir ortamda tutulduğunu, yeterli battaniye ve yastık verilmediğini, yakınlarıyla görüşmesine müsaade edilmediğini dile getirerek Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Bakanlık görüşünde; darbe teşebbüsü akabinde bir terör soruşturması kapsamında gözaltına alınan başvurucuya güvenlik kaygılarıyla kelepçe takılmasının olağan olduğu, herhangi bir keyfi uygulama olmayıp mevzuata uygun şekilde işlem yapıldığı belirtilmiştir. Gözaltı sırasında başvurucu hakkında toplam yedi farklı adli rapor tanzim edildiğine ve bu raporlara göre başvurucuda bir yaralanma bulgusu bulunmadığına dikkat çeken Bakanlık, olaydan yaklaşık iki ay sonra suç duyurusunda bulunulmasının ise başvurucunun özen yükümlülüğü ile bağdaşmadığını ifade etmiştir. Bakanlığa göre kötü muamele iddiası hakkında derhâl başlatılan resmî soruşturma Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yürütülmüş, adli rapor ve şüpheli ifadeleri gibi deliller toplanmış, başvurucunun soruşturmaya etkin katılımı sağlanmış ve soruşturma makul sürede tamamlanmıştır. Bakanlık sonuç olarak başvurucunun kötü muamele iddiasını temellendiremediği için başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu görüşündedir.

28. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarını yineleyerek hakkında düzenlenen adli raporların usulüne uygun şekilde alınmadığı, ifadesine müracaat edilmediği ve tanıklarının dinlenmediği hususlarını tekrar vurgulamıştır.

B. Değerlendirme

29. Anayasa'nın "*Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı*" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

30. Herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır. Anılan maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmış; üçüncü fıkrasında da kimseye *işkence* ve *eziyet* yapılamayacağı, kimsenin *insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza* veya muameleye tabi tutulamayacağı hüküm altına alınmıştır.

31. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası ve Sözleşme'nin 3. maddesi, istisna öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında belirtilen savaş veya uluslararası tehdit eden başka bir genel tehlike hâlinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15. maddesi kapsamında da benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörülmemiştir (*Ali Rıza Özer ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 74).

32. Devletin bireyin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü, öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini yani anılan maddenin üçüncü fıkrasında belirtilen şekillerde kişilerin fiziksel ve ruhsal yönden zarar görmelerine neden olmamasını gerektirir. Bu, devletin bireyin vücut ve ruh bütünlüğüne

saygı gösterme yükümlülüğünden kaynaklanan negatif ödevidir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81).

33. Bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddedeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmi bir soruşturma yapılmasını gerektirmektedir (*Cezmi Demir ve diğerleri*, § 111).

34. Başvurucu, yakalama sırasında rencide edilmek maksadıyla komşuları ve ailesinin yanında ellerinin arkadan kelepçelendiğini iddia etmiştir. Yakalama işlemini gerçekleştiren kolluk görevlileri ise başvurunun ellerinin kolluk aracı içinde kelepçelendiğini belirterek iddiayı yalanlamıştır (bkz. § 13). Kovuşturmayla yer olmadığı kararında ise başvurunun adli bir soruşturma kapsamında gözaltına alındığı ve güvenlik nedeniyle ellerinin kelepçelenmesinin tabii olduğu vurgulanmıştır (bkz. § 14). Buna göre başvurunun sırf aşağılanmak kastıyla ellerinin kelepçelendiği iddiasını savunulabilir şekilde ortaya koymadığı anlaşılmıştır. Ayrıca başvurunun bir terör suçu kapsamında ve darbe girişiminden çok kısa bir süre sonra gözaltına alındığı hususu da gözetildiğinde güvenlik kaygısıyla ellerinin kelepçelenmesi anlaşılabilir bir durumdur.

35. Adli bir soruşturma kapsamında yakalanan başvuru hakkında nezarethaneye alınmadan önce ve gözaltında kaldığı süre boyunca toplam yedi kez sağlık kontrolü yapılmış, buna ilişkin adli muayene raporları düzenlenmiştir (bkz. § 13). Ayrıca başvuru gözaltı sürecinde bir kez de aşırı baş ağrısı şikâyeti nedeniyle hastaneye götürüldüğünü belirtmiştir (bkz. § 12). Buna göre başvurunun gözaltı sürecinde sağlık imkânlarına erişiminin olmadığı ileri sürülemez. Ancak başvuru adli muayene işlemlerinin usulüne uygun şekilde gerçekleştirilmediği için hakkında düzenlenen sağlık raporlarının gerçeği yansıtmadığı iddiasını da suç duyurusu dilekçesinde, Hâkimliğe sunduğu itiraz dilekçesinde (bkz. § 15) ve bireysel başvurusunda dile getirmiştir.

36. Başvuru hakkındaki anılan adli raporların üç farklı hekim tarafından ve farklı zamanlarda düzenlenmesi başvurunun darbedildiği iddiasını zayıflatmaktadır. Dahası başvuru gözaltından hemen sonra tutuklanarak yerleştirildiği ceza infaz kurumunda da darp iddiasını dile getirmemiş ve bu iddiasını delillendirmek için sağlık muayenesi talebinde bulunmamıştır. Darbedildiği iddiasını olaydan yaklaşık iki ay sonra ifade etmesi ise artık yapılacak yeni bir sağlık muayenesi sonucunda delil elde edilmesini imkânsız hâle getirmiştir zira başvurunun ileri sürdüğü şiddetteki bir yaralanmaya ait bulguların iki ay sonra bilimsel olarak tespiti mümkün değildir.

37. Başvuru gözaltındaki tutma koşullarından da şikâyetçi olmakta, özellikle boş bölmeler olmasına rağmen kasıtlı olarak dört kişi bir bölmede tutulduklarından yakınmaktadır (bkz. § 12). Şu hâlde başvurunun kalabalık ortamda tutulduğu iddiası dört kişinin altı gün boyunca bir bölmede tutulduğundan ibarettir. Darbe girişimi sonrası çok sayıda gözaltı işleminin yapıldığı bir dönemde belirtilen sayıda kişinin altı gün bir bölmede tutulmasının kötü muamele yasağının ihlali için aranan asgari ağırlık eşliğini aştığını söylemek zordur. Zira iddia edilen kişi sayısı ve tutma süresi gözönüne alındığında başvurunun yaşadığını ileri sürdüğü sıkıntının kötü muamele seviyesine varmadığı değerlendirilmiştir.

38. Öte yandan tutma koşullarına ilişkin diğer iddiaların delillendirilmesinin de başvurunun olaydan hemen sonra suç duyurusunda bulunmamış olması nedeniyle elde edilemeyen kamera görüntüleri ile doğrudan ilgili olduğu anlaşılmıştır zira kamera görüntüleri teknik bazı nedenlerle uygulamada uzun süreler saklanamamakta ve bu durum yaygın şekilde bilinmektedir. Bu yönüyle de başvurunun iddialarının savunulabilir nitelikte olmadığı değerlendirilmiştir.

39. Açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde BIRAKILMASINA 13/4/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Üye
M.Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Basri BAĞCI